

УНИВЕРЗИТЕТУ У БЕОГРАДУ – ПРАВНОМ ФАКУЛТЕТУ

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

На основу одлуке Наставно-научног већа Правног факултета од 30. марта 2020. године одређени смо за чланове комисије за преглед и оцену докторске дисертације Немање Пандуревића „Кодификација европског трговинског права продаје – поводи, потребе и перспективе“. Пошто смо прегледали ову докторску дисертацију, имамо част да Правном факултету Универзитета у Београду поднесемо следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

1.1. Основни биографски подаци

Немања Пандуревић је рођен у Сарајеву 26. октобра 1986. године. Основну школу и гимназију завршио је у Источном Сарајеву.

Основне академске студије завршио је на Правном факултету Универзитета у Београду 2010. године са просечном оценом 9,06. Последњи семестар студија је похађао на Правном факултету Универзитета у Грацу у Аустрији.

Мастер академске студије права уписао је и завршио на Европа институту Универзитета Сарланд, Сарбрикен, Немачка из области Европског права, специјализација Европско привредно право, Међународна трговина. Одбранио је мастер рад на тему „Право конкуренције и право државне помоћи у БиХ у контексту европских интеграција“ („Competition Law and State Aid in BiH in the Context of EU Integrations“) под менторством професора Хелмута Шоротера.

Докторске студије на Правном факултету Универзитета у Београду уписао је 2013. године на Пословноправној ужој научној области. Положио је све испите, одбранио семинарски рад и пројекат докторске тезе и тако стекао услове за израду докторске дисертације.

Након завршених основних студија радио је у Међународном кривичном трибуналу за бившу Југославију, а затим у Министарству за људска права и избеглице БиХ и Заводу за уџбенике и наставна средства Републике Српске. Тренутно је запослен у Министарству спољне трговине и економских односа БиХ на радном месту шефа кабинета министра.

1.2. Студијски боравци и летње школе у иностранству

Као гостујући докторанд Немања Пандуревић провео је два семестра 2014/2015. школске године на стручном усавршавању на Правном факултету Универзитета Масарик у Брну, Чешка Република у оквиру програма *Erasmus Mundus*. Написао је рад „Ново право конкуренције Србије у контексту европских интеграција („The New Serbian Competition Law in the Context of EU Integrations“) и рад „Међусобни утицај члана 14. и члана 55. Конвенције УН о уговорима о међународној продаји робе („Interplay between Article 14. and Article 55. of the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG)“ под менторством професора Јиржи Валданса.

У току основних академских студија похађао је летње школе у оквиру студијских међународних програма на „International Institute for Political and Economic Studies“, *Georgetown* Универзитета на Криту и „International Summer School Seggau“ у Грацу.

1.3. Стипендије и награде

Немања Пандуревић је био стипендиста Фондације Конрад Аденауер, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Фонда за младе таленте, Задужбине Луке Теловића – Требињца, Фонда „Др Милан Јелић“ и Општине Ново Сарајево.

Награђен је наградом Правног факултета у Београду за одличан успех на основним академским студијама.

1.4. Објављени радови

Кандидат је објавио следеће радове:

1. „Interplay between Article 14. and Article 55. of the United Nations convention on Contrats for the International Sale of Goods (CISG) („Међусобни утицај члана 14. и члана 55. Конвенције УН о уговорима о међународној продаји робе), *Зборник радова Економског факултета у Источном Сарајеву*, 11/2015, 49-60;
2. „Обавештење о несаобразности робе по Бечкој конвенцији“, *Услуге и одговорност* (уредник Миодраг Мићовић), Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2017, 1091-1110;
3. „Улога државе у развоју туристичке понуде на искуствима земаља Балкана“ (коауторски рад са М. Ђогом), *Зборник одабраних научних радова II Конгреса спортског туризма* (уредник Невен Шарић), Загреб, Сплит, 2018, 87-99.

1.5. Основни подаци о дисертацији

Докторска дисертација „Кодификација европског трговинског права продаје – поводи, потребе и перспективе“ има 183 странице. Текст је написан према Упутству о обликовању дисертације Универзитета у Београду. Оригиналност дисертације је проверена у програму *iThenticate* у складу са Правилником о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду. Утврдили смо да подударање текста износи 13%, а да све утврђене појединачне сличности с другим објављеним текстовима износе мање од 1% или 1%. Овај степен подударности је последица цитирања, библиографских података, упућивања на правне прописе, коришћења општих места и података и библиографских података о коришћеној литератури. Констатујемо да докторска дисертација није плагијат.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет дисертације је питање кодификације европског трговинског права продаје то јест стварање потпуног заокруженог система складних општих правних правила Европске уније о уговорима о продаји између привредних субјеката са седиштима у различитим државама Уније. Службена кодификација материјалних правила о уговорима о продаји која би важила за уговорне односе малих и средњих предузећа започела је

Предлогом уредбе Европске комисије о заједничким европском праву продаје од 2011. године, али тај предлог је повучен 2015. године. Уместо Уредбе усвојене су Директива о одређеним аспектима уговора о испоруци дигиталног садржаја и дигиталних услуга и Директива о одређеним аспектима уговора о продаји робе којом је измењена Уредба 2017/2394 и стављена ван снаге Директива 1999/44. С обзиром да су активности законодавних власти на стварању заједничког европског права формално прекинуте, аутор је у оквиру ширег предмета бавио ужим питањем: да ли поводи и потребе за кодификацијом актуелно постоје и да ли постоји тенденција ка њеном развоју у будућности.

Циљ дисертације је да покаже да постоји више повода и потреба да се европско уговорно право продаје кодификује, да се систем општих правила о уговору о продаји у привреди у Европској унији успоставља постепеном етапном изградњом, јавним и приватним стварањем права и да се испољава кроз различите облике. Да би дошао до овог циља кандидат је поставио динамички појам кодификације европског трговинског права продаје. На основу тог појма који укључује временску димензију показао је да је кодификација на европском нивоу на завршетку почетне фазе, да је континуирани развој и да може оправдано да се очекује да ће бити настављен у будућности.

Ова докторска дисертација је монографски рад који се бави стварним стањем правне уређености трговинских уговора о продаји у праву Европске уније, узроцима тог стања и перспективама за правно уређење. Специфичности предмета захтевале су да се кодификација европског трговинског права, осим историјскоправно и упоредноправном методом посматра као реална појава и објашњава претежно социолошким методом. Ауторова социолошка објашњења расветлила су друштвену страну проблема који је истраживао. Допринос дисертације правној науци о трговинском праву Европске уније и међународном привредном праву продаје се састоји у прецизно утврђеним материјалним и вредносним изворима стварања, настанка, постојања и развитка правних правила Европске уније о уговорима о продаји између привредних субјеката.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

У докторској дисертацији кандидат је пошао од следећих хипотеза:

1) Кодификација европског трговинског права продаје има три појавна вида. Она је: а) развој трговинског права продаје у Европској унији; б) стваралачко уграђивање правила о уговорима о продаји у привреди из правних система грађанског права држава чланица Европске уније у вишеслојни правни систем Европске уније; в) хармонизација трговинског права продаје.

2) Видови кодификације одређени су економским и политичко-социолошким поводима и правно културним потребама;

3) Поводи и потребе антиципирају остварење европске кодификације и њен потоњи утицај на реформе законских режима уговора о продаји између привредних субјеката у европским правима, али и у Србији.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација има шест делова.

4.1 Увод

Аутор је у овом делу поставио радни појам кодификације европског уговорног права продаје, одредио полазне хипотезе и циљ истраживања, приказао методе које ће користити и сажето описао садржину дисертације.

4.2. Појам кодификације европског трговинског права продаје

У овом делу кандидат је одредио појам европског трговинског права продаје путем *genus proximum*, европско уговорно право и *differentiam specificam*: европско трговинско право продаје је европско уговорно право које је важеће и обавезујуће за стране у уговорима о продаји у привреди. Кандидат је описао историјски развој, материјалне изворе, показао особине европског уговорног права и изложио разлике у концепцијама уговора у привреди између немачког и енглеског права и правних инструмената Европске

уније. Кодификацију европског трговинског права одредио је енумеративним појмом као јединствен процес који се испољава у три комплементарна вида: као развој правила о трговинским уговорима о продаји легислативним општим правним актима органа Европске уније, општим актима приватних субјекта о понашању трговаца у уговорним односима и формулисањем принципа и модела правила за нацрте кодекса европског уговорног права које су израдиле академске групе правника; као укључивање модерних правних решења појединих питања уговорног права из најутицајнијих грађанских законика у грађу за јединствени режим уговорног права који би се помоћу инструмената правне технике имплементирао у националне законске прописе који би важио за уговоре о продаји у привреди; као хармонизацију, схваћену у смислу приближавања и усклађивања општих правила о уговорима и уговору о продаји у циљу усвајања „Европског грађанског законика“ или „Европског законика о уговорном праву“ и европеизацију, прилагођавање и уклапање новостворених правила у националне правне системе. Кандидат је указао на дистинктивне црте између кодификације и унификације и кодификације у праву Европске уније и унутрашњем грађанском праву и описао функције и циљеве кодификације трговинског права у Европској унији.

4.3 Поводи и потребе кодификације европског трговинског права продаје

У овом делу у средишту истраживања су циљеви који су се детерминисали друштвене потребе да се правила о уговорима о продаји кодификују. Кандидат полази од тога да је интеграција најопштији циљ и да се до тог усредсређеног правног стања долази се трансформацијом постојећег расутог стања права у Европској унији. Тај циљ је изведен из оснивачких правних аката које је кандидат ипак прешироко описао излазећи изван оптимума који је био довољан да би изложио своју идеју. Кодификација треба да омогући јединство унутрашњег европског тржишта и политичку унију. Аутор разматра поводе и потребе као материјалне изворе који утичу на субјекте кодификације при стварању европског трговинског права продаје. Ради утврђивања њихове утицајности потребе и поводе је рашчланио на политичко – социјалне, економске и правне аспекте.

Политичко-социјални, заправо социолошки аспекти, су симболички. Они треба да изразе способност Европске уније да се правно самоорганизује, усаврши своје правно уређење стварањем једноставних јасних правних решења којима се уклања

фрагментарност, некохерентност и несистематичност и потврђује идентитет заједничке правне културе европских народа.

Потребе у економском аспекту – смањење предуговорних трошкова, трошкова преговарања, трошкова контроле извршења уговорних обавеза и трошкова који настају услед евентуалних раскида уговора – кандидат је утврдио на основу анализе резултата емпиријских истраживања која су била подлога за расправу у институцијама Европске уније о врсти правног инструмента којим ће се уредити заједничко право продаје и њиховог превредновања. Податке из ових истраживања кандидат је узео као чињеничне разлоге које оправдавају хармонизацију и усклађивање различитих правних режима уговорних права.

Кандидат је утврдио да се потреба за кодификацијом испољава и у више правних аспеката кроз: тежњу да се новим правилима успостави правни оквир за одрживо функционисање слободног тржишта уклањањем императивних ограничења која отежавају трговину и дестимилишу привредне субјекте да ступају у прекограничне уговорне односе; тенденцију да се превазиђе правни партикуларизам, отклони језичка неразумљивост правила која уређују уговоре, обезбеди већа предвидљивост исхода судских поступака путем приступачних, разумљивих и лако применљивих јединствених правила; стремљење ка правној сигурности јасним дефинисањем поља територијалне примене права, одређивањем посебно заштићених привредних субјеката (малих и средњих предузећа) и начина њихове заштите, те успостављањем аутономности судског тумачења и судског попуњавања правних празнина.

4.4. Основни принципи кодификације европског трговинског права продаје

У овом делу кандидат, усвајајући широк појам материјалног извора права који у себи поред чињеница и оклоности укључује вредносно опредељење циљева стварања права, разматра слободу уговарања и савесност и поштење као вредности који имају интегративни значај за формулисање општих правила европског трговинског права о уговору о продаји. Они су формално утврђени принципи кодификације у Предлогу уредбе од 2011. године. Аутор разматра питање да ли ови принципи и након одустајања од доношења Уредбе могу бити креативна снага за кодификацију. Да би дошао до

позитивног или негативног закључка анализирао је оствареност ових принципа у правном поретку Европске уније и главним правним системима уговорног права.

Кандидат је показао да је Европски суд правде слободу уговарања извео из духа основних слобода загарантованих Уговором о функционисању Европске уније, слободе кретања робе, слободе пружања услуга и слободе плаћања, као једног вида слободе кретања капитала, али и да је слобода уговарања наглашеније него у националним правним системима ограничена јавним поретком заштите који образују принципи заштите конкуренције и слабије стране у потрошачким уговорима. Њено постојање потврдили су нацрти одредби уводних правила Предлога уредбе од 2011. године, што објашњава да је слобода уговарања интегративни чинилац кодификације упркос специфичностима које у примени показује у немачком, француском и енглеском праву.

У наставку истраживања у овом делу у фокусу пажње кандидата био је принцип савесности и поштења. Одређен објективно принцип савесности и поштења је образац, норма о понашању уговорних страна приликом закључења уговора и извршења уговорних обавеза која има императивни карактер тако да уговорне стране не могу споразумом да искључе њену примену. Кандидат је показао да се савесност и поштење као изричито формулисано законичко правило примењује у француском и немачком праву на уређење уговорних односа из уговора у привреди. У јуриспруденцији енглеских судова његова примена показује осцилације од одбацујућег преко неутралног до начелно усвајајућег става. Према ставу кандидата, то није разлог који би савесности и поштењу одузео карактер заједничког принципа који је основ за наставак рада на кодификацији уговорног права.

4.5. Стање и перспективе кодификације европског трговинског права продаје

У овом делу кандидат је теоријски разрадио идеју да је кодификација европског трговинског права схваћена као кретање ка стварању система правних норми које уређују закључење и извршење уговора између привредних субјеката на завршном степену почетне фазе. Она је специфична по томе што је у стварање система укључено мноштво твораца који се могу разликовати на оне којима општи правним акти ЕУ признају политичку способност за доношење обавезујућих прописа у строго формализованом поступку и на оне који имају фактичку, правотехничку стручну способност за аутономно

недржавно обликовање норми које привредни субјекти прихватају и усвајају. Постојећи елементарни правни оквир је по ставу кандидата узак и вишестрано ограничен уговорним потрошачким правом Европске уније, међународним трговинским правом и прописима унутрашњих трговинских права. Достигнути ниво развитка карактерише застој у јавном регулисању и повећана активност аутономних приватних твораца.

Кандидат је у овом делу обрадио и отворена суштинска питања технике регулисања. На основу увида у искуства у уређивању трговинских уговора у упоредном праву истакао је да је одвојено регулисање од уговора грађанског права показало већу практичну корисност за привредне субјекте. С обзиром на то да наднационална легислативна јавна власт Европске уније има моћ да одреди просторно важење свог правног уређења трговинских уговора по моделима искључивог или опционог уређења алтернативног унутрашњим прописима, кандидат је приказао предности и мањкавости оба модела и закључио да је избор у крајњој линији ствар политичке одлуке.

Кандидат је анализирао и начине који су у развијању тежње ка кодификацији коришћени у усклађивању и унификацији правила унутрашњих права, почев од негативне хармонизације, преко позитивне хармонизације и унификације путем уредби, па до модерног доба у којем се појавио начин стварања „меког права“ као предоснове за будућа нормативна решења.

Полазећи од садашњег стања нормативне уређености европског трговинског права продаје и да је одустајање од доношења Уредбе о заједничком европском праву продаје потврђено формулисањем предлога директива, а потом и доношењем Директиве о одређеним аспектима уговора о испоруци дигиталног садржаја и дигиталних услуга и Директиве о одређеним аспектима уговора о продаји робе којом је измењена Уредба 2017/2394 и стављена ван снаге Директива 1999/44, аутор је изложио сценарио даљег процеса кодификације. Он предвиђа да ће правна решења из Предлога Уредбе снагом ауторитета институција ЕУ, личним научним угледом њихових писаца и добрим правотехничким квалитетима бити извор инспирације за реформске захвате у постојећим грађанским законима у правима држава чланица Европске уније и земљама изван ове организације у правцу модернизације.

Кандидат је оценио да тежња привредних субјеката да европско трговинско право превазиђе транзициону фазу не поспешује правну сигурност у уговорним трансакцијама и скицирао елементе сценарија у којем ће значајну улогу при формирању основе за службену кодификацију имати међувладине организације и невладине професионалне асоцијације трговаца које интензивно делују стварањем аутономних приватних збирки правила као извора аутономног уговорног трговинског права. Уговорном трговинском праву које настане тим начином признавала би се општа правна обавезност.

Коначно у научној перспективи најутицајнији материјални извор кодификације европског трговинског права продаје биће смањење високих трансакционих трошкова повезаних са закључивањем трговинских уговора о продаји који настају због плурализма различитих правних режима. Завршни став кандидата је да кодификација треба да пропише решења која су прилагођена пословној пракси привредних субјеката, а не компромису између правних традиција. Према предвиђању кандидата заснованом на ретроспективном и антиципативном погледу, правни облик будуће кодификације јединствених правила о уговору о продаји могла би бити директива са опционом применом или уредба са директном применом.

4.6 Закључак

У закључку кандидат је истакао да постојећем стању уређености европског трговинског права продаје одговара најшире појмовно одређење тог права. Европско трговинско право продаје обухвата сва правила која се примењују на унутаревропску продају робе између привредних субјеката, без обзира да ли су садржана у правно обавезујућим актима Европске уније, законима и подзаконским актима држава чланица Европске уније, правилима међународних организација које уређују трговинске уговоре или у „меком праву“. То право не представља заокружену и усклађену целину правила.

Кандидат је подвукао да је кодификација европског уговорног трговинског права процес, прогресивно кретање ка обликовању система правила, који се налази на завршетку почетне фазе. Посебност актуелне етапе развоја је функционална усмереност ка стварању правила чији је циљ да се обезбеди несметано функционисање јединственог заједничког тржишта.

Даље, кандидат је нагласио да су општи поводи и потребе за кодификацијом трговинског права продаје у Европској унији идентични индивидуалним потребама домаћих привредних субјеката који ступају или намеравају да ступе у уговорне односе са привредним субјектима из Европске уније.

Резимирајући утицајност појединих повода, кандидат је истакао као примарну потребу да се успостави јединствено унутрашње тржиште Европске уније. Секундарни значај имају социолошки, правни и ужи економски разлози – смањење трошкова преговарања, закључења и извршења уговора. Сагледавајући перспективу кодификације на основу историјског развоја и достигнутог нивоа уобличавања, кандидат је предвидео да ће се о кодификацији европског трговинског права продаје промишљати као опционом режиму који ће се увођењем кроз целовита, усклађена и јасна правила о продаји примењивати на све привредне субјекте у уговорима о продаји које закључују у обављању својих пословних делатности на јединственом тржишту Европске уније и који би били подеснији њиховим потребама од правила националних права и Бечке конвенције о међународној продаји робе.

Напослетку, кандидат је констатовао да је кодификација европског уговорног права и европског трговинског права продаје процес који показује трансформацију постојећег грађанског права у „регулаторно право“ које одговара концепту „регулаторне државе“.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација Немање Пандуревића „Кодификација европског трговинског права продаје – поводи, потребе и перспективе“ је оригиналан и самосталан научни рад који доприноси научним истраживањима пословног права Европске уније, једне младе научне дисциплине која се налази на самом почетку развоја у српској правној науци. Ова дисертација је први монографски научни рад који представља целовит увид у право за које би се могло казати да је и у својој постојбини у ембрионалној фази уобличавања. Резултати дисертације расветљавају недовољно проучене појмове европско трговинско право, европско трговинско право продаје и кодификација европског трговинског права продаје и научно, историјскоправном методом објашњавају настајање и

постанак јединствених правила о уговорима о продаји у привреди у праву Европске уније. Такође, налазима докторске дисертације добијеним уз помоћ социолошког метода квалитетно и аргументовано су објашњењи материјални и правно вредносни покретачи који су довели до постојећег стања кодификације. По мишљењу чланова комисије увиди и налази до којих је кандидат дошао у својој дисертацији су проверљиви и представљају научно вредне ставове за будућа истраживања.

6. Закључак

На основу свега наведеног Комисија констатује да је докторска дисертација Немање Пандуревића „Кодификација европског трговинског права продаје – поводи, потребе и перспективе“ самосталан и оригинални научни рад и да испуњава услове да буде јавно брањена, те је слободна да Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду учини

Предлог

да прихвати позитивну оцену докторске дисертације и именује комисију за њену јавну одбрану.

У Београду, 31. јула 2020. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ ЗА ПРЕГЛЕД И ОЦЕНУ

Проф. др Мирко Васиљевић

Проф. др Радован Вукадиновић

Проф. др Марко Ђурђевић